

Bölüm 6

SELANİK HAMİDİYE ZİRAAT AMELİYAT MEKTEBİ VE NUMUNE ÇİFTLİĞİ

Şenay ATAM¹

GİRİŞ

Selanik şehri Yunanistan'ın, Osmanlı Devleti idaresi altındayken de Osmanlı Devleti'nin ikinci büyük kentidir²². Nüfusu günümüzde 363.987 ve coğrafi koordinatları 40°38' kuzey enlemi ve 22°58' doğu boylamındadır. Kent, M.Ö. 315 yılında Makedonya Kralı Kassandros tarafından bugünkü Thermi denilen yerde kurulup zamanla genişleyerek kıyıya yaklaşmıştır. Kral Kassandros Büyük İskender'in kız kardeşi *Thessalonike* ile evlenmiştir. Şehre onun adına ithafen *Thessaloniki* adını vermiştir. Makedonya krallığının yıkılmasıyla M.Ö. 168'de Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. M.S. 50 yılında Aziz Pavlus burada Hristiyanlığı yaymaya başlamıştır. Şehrin surları 4. yüzyılda yaptırılmıştır. 620'de büyük bir deprem sonucu antik şehir yıkılmış ve Ortaçağ mimarisine uygun olarak tekrar inşa edilmiştir. 904'te Girit'ten gelen Arap donanması şehri yağmalamış ve 22.000 esir alıp götürmüştür. 1204'te yapılan Haçlı Seferi esnasında Bizans'ın elinden çıkıp, Latin Selanik Krallığı kurulmuştur. Şehir 1246'ta Bizans tarafından geri alınmıştır.

Selanik, Osmanlı Devleti tarafından 1387'te fethedilip 400 yıla yakın bir süre Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Ankara Savaşı sonrası kaybedilen şehir, II. Murat zamanında 29 Mart 1430'da Osmanlı egemenliğine tekrar girmiştir. 1492'de İspanya'dan kovulan Yahudilerin bir bölümü Selanik ve diğer Osmanlı şehirlerine yerleştirilmiştir. Sur içine yerleştirilen Yahudiler burada dokuma sanayini geliştirmişlerdir. Yahudiler bir ilim merkezi kurup burada 16. yüzyılda kitap basmaya başlamışlardır (Veinstein, 2014). 17. yüzyılda Selanik, İzmirli bir Yahudi olan Sabetay Sevi'nin Sabetaycılık hareketiyle anılır. 1666'da mahkeme huzurunda Müslüman olunca inananların çoğu onu takibi bıraksa da bazıları onun peşinden gidip görünüşte Müslüman içten içe Yahudi

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Tarih Bölümü, senayatam@osmaniye.edu.tr

²² Çalışmanın giriş bölümündeki bilgiler XIX. Yüzyıl Sonunda Selanik Vilayetinde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri (Candeger ve Atam, 2018) başlıklı bildiri metninin giriş bölümünden derlenmiştir.

Amerikan iç savaşının çıktığı dönemde İngiltere'nin pamuk ihtiyacını karşılayacak başka yerler araması neticesinde önce Mısır'da başlayan pamuk üretiminin Osmanlı ülkesinde yayılması için de faaliyetlerin başladığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla zirai faaliyetlerin daha modern yöntemlerle yapılmasında öncelikle pamuk üretimine olan ihtiyacın hâsıl olduğu söylenebilir. Selanik Ziraat Ameliyat Mektebi ve Numune Çiftliği Osmanlı Devleti'nin ziraatte modernleşme çabalarının bir ürünü olarak çıkmıştır. Arşiv belgelerinden de anlaşıldığı kadarıyla bu okuldan mezun olanların hem büyük çiftliklerde istihdam edilmesi, hem de halka yeni modern tarım tekniklerinin öğretilerek teşvik edilmesi yönünde desteklendikleri görülmektedir. Osmanlı Devleti 19. yüzyıl sonlarında bir yandan ayakta kalma çabası içerisinde iken diğer yandan zamanın ihtiyaçlarını karşılayacak modernleşme çalışmaları için gayret sarf etmiştir.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

1. Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), BOA., BEO, 523/39151, 28 Cemaziyevvel 1312, 27 Kasım 1894; BEO, 2029/152155, 27 Zilhicce 1320, 27 Mart 1903; BEO, 4187/313959, 21 Recep 1331, 26 Haziran 1913.
2. İradeler
Şura-yı Devlet (İ.ŞD), 101/6040, 25 Muharrem 1308, 10 Eylül 1890.
Orman ve Maadin (İ.OM), 13/12, 22 Cemaziyevvel 1326, 22 Haziran 1908; (İ.OM), 9/13, 14 Rebiülevvel 1321, 10 Haziran 1903.
Rüsumat (İ.RSM), 14/43, 23 Şaban 1319, 5 Aralık 1901.
3. Şura-yı Devlet (ŞD), ŞD, 1196/3, 8 Muharrem 1310/2 Ağustos 1892.
4. Yıldız Arşivi
Hususi Maruzat (Y.A.HUS), 262/96, 29 Zilhicce 1309, 25 Temmuz 1892; (Y.A.HUS), 282/67, 9 Rebülahir 1311, 20 Ekim 1893.
Ticaret ve Nafiia Nezareti Maruzatı (Y.PRK.TNF), 3/18, 2 Zilhicce 1308, 9 Temmuz 1891.

Salnameler

1. Selanik Vilayet Salnamesi (SVS), 1311 ve 1318.
2. Maarif Salnamesi, 1316, 1318 ve 1319.

Düsturlar

1. Nazari ve Ameli Hamidiye Ziraat Mektepleri Nizamnâmesi (1939), 12 Recep 1308, 9 Şubat 1306, *Düstur*, I. Tertip, C. 6, Ankara, 918-923.
2. Tedrisât-ı Ziraiye Nizamnâmesi, (1331) 21 Sâfer 1330 ve 28 Kânûn-ı Sâni 1327, *Düstur*, 2. Tertip, C. 4, İstanbul, 95-111.

Tetkik Eserler ve İncelemeler

1. Akyalçın Kaya, D. (2015). “Mustafa Arif Efendi’nin Selanik Yılları: XIX. Yüzyıl Osmanlı Tař- rasında Burjuvazinin Oluřumuna Bir Örneđ”, *Cihannüma Tarih ve Coğrafiya Araştırmaları Dergisi*, I (2), 39-59.
2. Akyıldız, A. (1993). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform*, İstanbul: Eren Yayıncılık.
3. Altın, H. (2008). “1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiřtirme Tarihimiz- deki Yeri”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 271-283.
4. Candeger, Ü. (2003). *Lozan Ahali Mübadelesi Çerçevesinde Yunanistan ve Adalardan Muğla’ya Gelen Türk Göçmenlerin İşkânı*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
5. Candeger, Ü.& Atam, ř. (2018). XIX. Yüzyıl Sonunda Selanik Vilayeti’nde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri, *I. Uluslararası Eğitimde ve Kültürde Akademik Çalışmalar Sempozyumu*, Mersin.
6. Çeřme, V. (2011). *Halkalı Ziraat Mektebi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
7. Güran, T. (1992). “Zirai Politika ve Ziraatte Geliřmeler, 1839-1876”, *150. Yılında Tanzimat*, Yayına Hazırlayan Hakkı Dursun Yıldız, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
8. İnalçık, H.& Quataert D. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, 2, İstanbul: Eren Yayıncılık.
9. Kadioğlu, S. (2005). Osmanlı Döneminde Türkiye’de Ziraat Okulları Üzerine Notlar ve “Ted- risat-ı Ziraiye Nizamnamesi”, *Kutadgubilig Felsefe- Bilim Araştırmaları*, 8, 239,257.
10. Keskin, Ö. (2010). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi”, *OTAM*, 28/ Güz, Ankara, 87-106.
11. Kodaman, B. (1989). “Abdülhamit Döneminde Eğitim”, *Doęuřtan Günümüze Büyük İşlam An- siklopedisi*, 12, İstanbul, 455-457.
12. Öztürk, C. (2014). “Yakın Çaęda Osmanlı ve Diğer İşlam Devlet ve Toplumlarında Eğitim”, *Eğitim Tarihi*, (Ed. Mehmet şişman), Eskiřehir,174-179.
13. Veinstein, G. (Haz.), (2014). *Selânik 1850-1918 Yahudilerin Kenti ve Balkanların Uyanışı*, (Çev. Cüneyt Akalın) İstanbul: İletişim Yayınları.
14. Yıldırım, M. A. (2010). “Osmanlı’da İlk Çaędař Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847- 1851)”, *OTAM*, 24, Ankara: 223-238.